

Lunds universitet  
Socialhögskolan  
SOA 203  
Vårterminen 2002

# MÖTE ÖVER GRÄNSERNA

- Om arbetet på BVC utifrån anti-agalagen



Av: Anneli Nilsson  
Handledare: Verner Denvall

## Abstract

The purpose of this field survey was to investigate the employees' work against corporal punishment with parents from other cultures at child welfare clinics. My questions were:

- Which cultural factors could affect this work?
- Does the employees at the child welfare clinics experience any ethical quandary when they affect cultural valuations of the parents?
- How do the employees at the child welfare clinics make parents stop using corporal punishment in child rearing?
- Which reason is there for that no preventing work, in accordance with the law against corporal punishment, is carry out at the child welfare clinics?

I have interviewed three children's nurses, one district nurse and one almoner. The main result was that the language, knowledge about other culture and the treatment were the most important aspects. They didn't see any ethical quandaries when they affect cultural valuations, the problem was instead *how* they should do it. A delicate sphere and a medical aiming could be the reason why no preventing work was carried out. When they know about parents who use corporal punishment they use several methods. For example they pointed at alternative methods, talked about children's rights and feelings and the Swedish law against corporal punishment.

## INNEHÅLLSFÖRTECKNING

sida

Förord .....	4
1. INLEDNING .....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Avgränsning .....	7
1.3 Perspektiv.....	8
1.4 Syfte och avgränsningar .....	9
2. METOD.....	9
2.1 Det empiriska materialet.....	9
2.2 Urval.....	10
2.3 Validitet och reabilitet .....	12
2.4 Litteratur och källkritik .....	13
2.5 Analys .....	14
2.6 Fortsatt framställning.....	15
3. KULTURPÅVERKAN .....	15
3.1 Strategiska och taktiska problem.....	17
3.1.1 Kulturbedskap.....	17
3.1.2 Språk och bemötande.....	19
3.2 Etiska och moraliska problem.....	21
3.2.1 Abstrakta och filosofiska nivå.....	22
3.2.2 Känsломässiga och personliga nivå.....	24
4. BARNAGA.....	25
4.1 Upplevelse sammanhanget .....	26
4.2 Ideologiska sammanhanget.....	27
4.3 Styrande sammanhanget.....	28
4.4 Relations sammanhanget.....	29
4.5 Biografiska sammanhanget.....	29
5. VARFÖR? .....	30
6. SLUTDISKUSSION .....	33
7. KÄLLFÖRTECKNING .....	37
Bilaga 1: Intervjuguide .....	38

### **Förord**

Först och främst vill jag tacka de fem intervjupersoner som har ställt upp och delat med sig av sina tankar och erfarenheter. Ett stort tack även till min syster som läst och kommenterat texten under arbetets gång. Slutligen också ett tack till min handledare, Verner Denvall.

Sösdala 2002-05-26

## **1. INLEDNING**

### **1.1 Bakgrund**

Att uppfostra barn med fysiska bestraffningsmetoder är något som funnits sedan lång tid tillbaka, i många olika länder, med olika kulturella förutsättningar, olika religiösa inriktningar och i rika och fattiga länder. Det verkar ha varit ett utbrett fenomen som de senaste årtionden har börjats ifrågasättas (SOU 2001:18, s21; Edfeldt, 1985, s11f). För hundra år sedan var föräldrarna skyldiga att aga sina barn, enligt den svenska lagen (Lagerberg, 1982, s21; SOU 2001:72, s107). Under åren 1917-1920 gjordes en omfattande lagstiftning om barnavård, och föräldrarna var inte längre skyldiga att aga sina barn, men rätten att använda aga som uppfostringsmetod fanns kvar (Lagerberg, 1982, s21). År 1957 blev misshandel av barn likställt med misshandel av en vuxen person, enligt hänvisning till brottsbalkens bestämmelser om misshandel. Men det fanns inget förbud mot den agan som inte var så allvarlig att den kunde hamna under rubriken misshandel (Durrant, 2000, s7). Under 1960-talet blev det en stor internationell debatt om barnmisshandel, som väcktes av att en grupp amerikanska läkare kommit underfund med att det som man tidigare trott varit mystiska infektionssjukdomar som drabbade barn, nu kunde förklaras av att de blev misshandlade (SOU 2001:72, s108). 1966 togs paragrafen bort i föräldrabalken om rätten att fysiskt bestraffa sina barn, men det fanns inget förbud mot att göra det. Detta kom 1979 då anti-agalagen antogs, den första lagen i världen som förbjöd aga i hemmet<sup>1</sup> (Durrant, 2000, s7; SOU 2001:18, s22).

Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.  
(FB 6 kap. 1 § )

Syftet med lagen var inte att kriminalisera föräldrarna, och därför återfinns lagen i Föräldrabalken (SOU 2001:18, s22). Det viktigaste var att visa att det inte är tillåtet att kroppsligen bestraffa barn, men även att skapa underlag för allmän upplysning och information till föräldrar (SOU 1978:10, s9). För att informera om den nya lagen gavs det ut en broschyr till alla hushåll med barn och den översattes till de största invandrarspråken. Broschyren innehöll lagbestämmelser, men även alternativa uppfostringsmetoder. Under två månader kunde man också läsa om lagen på alla mjölkkartonger. Som ett resultat av den dyraste kampanjen någonsin utförd i Sverige, kunde man 1981 konstatera att 99% av befolkningen kände till lagen (Durrant, 2000, s7f).

---

<sup>1</sup> Kroppslig bestraffning förbjöds helt 1958 i skolan, genom att den hade successivt försvunnit dels 1918 i de högre folkskolorna och kommunala högre skolor och dels 1928 i de allmänna läroverken (SOU 2001:18, s21).

Det är tio länder i hela världen som har ett förbud i lagen mot fysiskt och psykiskt våld mot barn och ytterligare sex länder har förbjudit aga i skolan<sup>2</sup> (SOU 2001:72, s109f). Ett viktigt dokument för barnens rättigheter är FN:s konvention om Barnets Rättigheter, som antogs den 20 november 1989 i FN:s generalförsamling. Inom två år hade en majoritet av världens stater ratificerat konventionen, Sverige i juni 1990, och därmed förbundit sig juridiskt att genomföra den. Det finns ingen annan konvention om mänskliga rättigheter som har fått sådant gensvar (Hammarberg, 2000, s7; SOU 2001:72, s106). Idag är det endast USA och Somalia, som inte skrivit under konventionen (Hindberg, 2001, s22). I artikel 19:1 i konventionen står det:

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga lagstiftnings, administrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavares eller annan persons vård. (Hammarberg, 2000, s42)

Även om FN:s barnkommitté klart och tydligt sagt att aga inte är förenligt med barnkonventionen så har de flesta länder som ratificerat barnkonventionen inget förbud mot den i sina länder. Denna paragraf är en av de mest omdiskuterade och som det är svårast att komma överens om (SOU 2001:72, s113). Konventionen lägger tyngdpunkten på att se barnet som en egen självständig och oberoende individ och detta har ibland kommit upp till diskussion, som ett västerländskt influerat sätt att se på barn och att familjen därmed bortses. Konventionen poängterar även familjens betydelse, men vid konflikter är det ”barnens bästa” som ska vara vägledande (Petrén & Hart, 2000, s49).

Sjögren (1993) skriver att fysiska bestraffningsmetoder kan betyda annat för de som är uppfostrade i en tradition där gruppen är i centrum. Även om ett slag är lika fysiskt smärtsamt, så kan det vara mindre kränkande för jaget och den personliga integriteten än i en individcentrerad kultur (s94, 189). Men det är inte bara mellan individ- och kollektiv inriktade kulturer som dessa motsättningar uppstår. I sin avhandling om barns rättigheter i sex länder i Europa, skriver Bartley (1998) om hur t ex den brittiska barnpolitiken sätter föräldrarna i centrum. Genom att hänvisa till respekten för familjens privata angelägenheter vill man inte införa ett förbud mot aga i hemmet (s192, 194f).

---

<sup>2</sup> Det är Sverige, Cypern, Danmark, Finland, Israel, Kroatien, Litauen, Norge, Tyskland och Österrike som har ett lagstadgat förbud. De länder som har förbud i skolan är Etiopien, Korea, Namibia, Nya Zeeland, Sydafrika och Uganda (SOU 2001:72, s109f).

## **1.2 Avgränsning**

Eftersom det pågår en diskussion internationellt om man bör aga barn eller inte, tänkte jag att denna problematik även borde synas på nationell nivå. I denna uppsats tar jag inte ställning till om det finns någon gräns mellan aga och misshandel. FN:s barnkommitté har förkastat alla försök att dra en sådan skiljelinje (Newell & Hammarberg, 2000, s125) och i en undersökning av Edfeldt (1985) visade han att gränsen ofta drogs så att man som förälder hamnade på ”rätt” sida. Men i graden av våld fanns det ingen skillnad. I många länder där aga är accepterat finns det gränser mellan vad som anses vara acceptabelt och oacceptabelt våld mot barn (Angel & Hjern, 1992, s136).

Föräldrar slår sina barn av olika anledningar, det kan vara p g a alkoholmissbruk, psykisk sjukdom, pressad situation och liknande. En annan orsak kan även vara de kulturella mönster och attityder som finns i samhället om aga (Lagerberg, 1998, s16-18). I min uppsats har jag avgränsat aga till: fysisk bestraffning av ett barn i uppfostrande syfte och där det viktigaste är att föräldrarna tror på denna metod och att det är ett genomtänkt beslut. I Sverige är attityderna mot aga väldigt starka, undersökningar visar att endast 10-15% av föräldrarna är positiva till aga som uppfostringsmetod (SOU 2001:18, s58). Undersökningar som jämför utrikes födda barn och svenskfödda barn som blivit utsatta för kroppslig bestraffning kommer fram till olika resultat. I en mellanstadieenkät 2000 finns där ingen större skillnad, medan enkäter till 20-åringar 2000 visade en stor övervikt bland utlandsfödda att bli slagna (SOU 2001:18, s80f). Att jag har valt den här inriktningen betyder inte att jag bygger min uppsats på att invandrare i Sverige slår sina barn mer än svenska föräldrar. Det jag har utgått ifrån är att det finns skillnader mellan länder på hur man ser på aga som uppfostringsmetod och att det finns kulturella skillnader i synen på barnuppfostran. Och jag antar att det kan bli en konflikt om en familj kommer från en kultur där aga är ett accepterat sätt att uppfostra sina barn på och möter ett samhälle där det är förbjudet. Det kan vara svårt att veta hur man då ska uppfostra sina barn och varför (Hindberg, 2001, s19).

I utredningen inför anti-agalagen poängteras hur viktigt det är att invandrare får information om lagen, eftersom många kommer från länder där aga är ett accepterat, godtagbart medel i barns fostran (SOU 1978:10, s27).

En vägledande princip i svensk invandrapolitik är respekt för andra kulturer. Men i fråga om aga som uppfostringsmedel kan vi inte – oavsett hur en annan kulturs representanter ser på frågan – godta avvikelser från det svenska synsättet. Det torde här röra sig om en kulturkonflikt (SOU 1978:10, s27).

### **1.3 Perspektiv**

Det här är ingen uppsats som handlar om det är rätt eller fel, bra eller dåligt att använda kroppslig bestraffning som uppfostringsmetod. Jag själv är emot all sorts kroppslig bestraffning och kan inte acceptera det. Jag är medveten om att jag har detta perspektiv och att det kan ha påverkat mig i mitt arbete. Perspektivet är kanske ganska naturligt för mig, eftersom det inte är så länge sedan jag själv var ett barn och då jag inte är förälder har jag svårare att sätta mig in i deras situation. En viktig aspekt är också att jag lever i ett visst kulturellt sammanhang som påverkar min syn på barnaga. Det är svårt att skriva en neutral text om detta ämne, då barnaga är ett ganska värdeladdat negativt ord i vårt samhälle.

Min inriktning kan delas in i två delar, dels arbete med invandrare och dels interventionsarbete. Det finns inte mycket forskning i Sverige om invandrare som är inriktat på det sociala arbetet, förutom om flyktingfrågor (Olsson, 1999, s86). Någon tradition eller plattform inom detta område finns inte direkt, förutom kanske IMER-forskningen<sup>3</sup>. Men även där är det väldigt lite som är kopplat till socialt arbete (Olsson, 1999, s88, 123). Det finns vissa enskilda undersökningar om t ex psykiska problem och hemlöshet, men detta arbete är oftast inriktat på när det har uppstått problem (Soydan, 1999, s101f). Det är det förebyggande arbetet som är i fokus i min undersökning och som kan ses som ett sätt att intervenera. Intervention kan vara när lagstiftare, myndighetspersoner eller experter träder in och ingriper i människors vardagsliv, t ex genom att förbjuda aga (Mosesson, 1998, s223). I en forskningssammanställning (Lagerberg & Sundelin, 2000) påpekas det att det förebyggande arbetet som bl a bedrivs på barnavårdscentraler (BVC)<sup>4</sup> är framgångsrikt (s331). T ex kan attityder till aga förändras genom hembesök hos mammor i ett tidigt skede. Däremot finns det inga bevis på att misshandel och allvarlig försummelse minskar genom detta (s267). De poängterar även att intervention och förebyggande arbete kan ge motsatt effekt och därför är det viktigt med noggranna undersökningar. Samma intervention kan skilja sig åt beroende på var de utförs och mot vem (s270, 290). BVC har lång erfarenhet av förebyggande arbete och eftersom anti-agalagens syfte främst är att ändra attityder så har jag valt BVC som arena för att undersöka mina frågeställningar (Hindberg, 2001, s13). En utförligare beskrivning av detta resonemang finns i kapitel 2.2 om urval.

---

<sup>3</sup> IMER (Internationell Migration och Etniska Relationer) är ett flervetenskapligt utbildnings- och forskningsområde.

<sup>4</sup> Kan även kallas BHV, barnhälsovård



Det är alltså inte endast barnaga i sig som jag är intresserad av, utan istället hur man respekterar andras synsätt som står i konflikt med ens eget och hur man agerar i sådana fall. Jag anser inte att ändamålet alltid helgar medlen, alla metoder är inte tillåtna för att barn inte ska bli agade. Jag kan föreställa mig att jag själv skulle komma till ett främmande land, där jag skulle anses vara en dålig mamma om jag inte agade mina barn. Hur skulle då jag vilja bli bemött? Det finns även alltid en risk att mitt sätt att tänka är fel och om inte andras åsikter och värderingar respekteras så finns det risk för stora övergrepp på människors självbestämmande och integritet. Lagerberg (1982) beskriver detta som att finna ”balanspunkten mellan beskäftighet och cynism” (s32). Det är just denna balansgång som denna uppsats ska handla om och hur de människor som kommer i kontakt med denna problematik i sitt dagliga arbete hanterar den.

#### **1.4 Syfte och frågeställningar**

Mitt syfte är att undersöka BVC-personalens arbete mot barnaga med föräldrar från andra kulturer.

Mina frågeställningar är:

- Vilka olika kulturella faktorer kan påverka detta arbete?
- Upplever BVC-personalen något etiskt dilemma i att påverka föräldrars kulturella värderingar?
- Hur går BVC-personalen praktiskt tillväga för att få föräldrar att sluta använda aga som uppfostringsmetod?
- Vilka orsaker kan det finnas till att det inte bedrivs något förebyggande arbete utifrån anti-agalagen?

## **2. METOD**

### **2.1 Det empiriska materialet**

Det empiriska materialet består av fem enskilda intervjuer som har varit cirka en timme långa och de har alla hållits på intervjupersonens arbetsplats. Intervjuformulären har varit strukturerade utifrån olika områden med öppna svar (Bilaga 1). I intervjuerna har jag inte följt ordningen till punkt och pricka, utan den har bestämts utifrån intervjusituationen, men jag har ändå sett till att alla områden blivit upptagna (Svenning, 1999, s106). En av de personliga intervjuernas största problem är intervjuareffekten, d v s att jag som intervjuare påverkar intervjupersonen att svara på ett speciellt sätt. Genom t ex min kroppshållning och mimik,

men även att intervjupersonen svarar på ett som den tror intervjuaren förväntar sig (Svenning, 1999, s113-114). Jag har uppfattat det som intervjupersonerna varit säkra i sin yrkesroll och kunnat stå för det de har sagt. Men ibland har jag ändå upplevt det som att de har sagt vad som förväntas av dem, och i fråga om ett sådant känsligt ämne som aga är det kanske svårt att undvika. Jag har försökt att få svaren mera utvecklade och följt upp om jag inte riktigt förstått. Men även ifrågasätta sådana påståenden som ibland kom upp och följdes av ”så är det ju”, ”eller hur?” och liknande. Intervjuerna har även bandinspelats, så att jag kunnat använda all min energi till att vara uppmärksam och att lyssna. Jag har även informerat intervjupersonerna om att de är anonyma i min uppsats och att intervjumaterialet behandlas varsamt och förstörs efter arbetets slut.

## **2.2 Urval**

Efter inläsning av litteratur bestämde jag mig för att intervjua barnsjuksköterskor på BVC. Dels för att de har kontakt med de allra flesta barnen, svenska såväl som utländska medborgare och i alla socialgrupper, och arbetar nära föräldrarna (SOU 2001:72, s256). Och dels för att barnhälsovården har en viktig förebyggande uppgift (SOU 2001:72, s312). Inom BVC bedrivs också föräldrastödjande verksamheter, t ex föräldrautbildning, där en viktig del är att stärka föräldrarollen, ge information och dela med sig av sin kunskap (SOU 1997:161, s101). I delbetänkandet av utredningen om barnens rätt (SOU 1978:10), som sedan ledde fram till anti-agalagen, tas föräldrautbildning upp som en viktig plats för diskussion om olika uppfostringsmetoder (s28). I anti-agalagens syfte står det att lagen bör vara ett underlag för detta arbete i föräldrautbildningen (s9). Barnhälsovårdspersonal har även anmälningsskyldighet om de tror att ett barn far illa (Lundén, 1998, s3). På en arbetsplats som BVC, där även läkare, kuratorer och psykologer arbetar, varför valde jag just sjuksköterskor? Framför allt för att det är sjuksköterskan som har kontakt med alla barnen och som står för de fortlöpande kontakterna med familjerna. En viktig arbetsuppgift är att ge råd och stöd och sjuksköterskan ska även ha goda kunskaper om befolkningens levnadsvillkor (Hagelin, 2000, s41).

I statistik från SCB (Årsbok för Sveriges kommuner, 2000) visar det sig att det är Malmö, Helsingborg och Lund som har det största antalet utländska medborgare och detta ledde till att jag inriktade mig på Malmö i första hand, och hade de andra städerna som reservalternativ.

Dels för att det var enkelt att få en bild av hur befolkningen i de olika stadsdelarna i Malmö<sup>5</sup> såg ut. Och dels för att det är många nationaliteter representerade i Malmö (163 länder) och då var risken för en snedvridning med inriktning på en speciell invandrargrupp mindre.

Efter telefonsamtal till stadskontoret i Malmö fick jag statistiskt material, som visade hur befolkningsstrukturen såg ut i de olika stadsdelarna (Malmöbor med utländsk bakgrund, 2001). Utifrån detta valde jag ut sex stadsdelar som hade en högre andel utrikes födda än de övriga stadsdelarna. Stadsdelarna blev Kirseberg (20%), Centrum (20%), Hyllie (23%), Södra Innerstaden (31%), Fosie (32%) och Rosengård (58%). Eftersom BVC-områdena inte helt följer stadsdelsgränserna, kan det vara så att även om BVC ligger i den utvalda stadsdelen, så kan familjer som bor i någon annan stadsdel ändå vara skrivna där. Då jag inte har haft tillgång till något annat urvalsmaterial har jag accepterat att det kan vara så. Med hjälp av telefonkatalogen och kartor över stadsdelsgränserna valde jag slumpmässigt ut ett BVC i varje stadsdel som jag hade valt. I telefon berättade jag om mitt syfte med uppsatsen och att jag ville intervjua någon som kände till problematiken. I några fall blev jag hänvisad till kollegor som arbetade med föräldrar från andra kulturer, ibland ställde den som jag pratade med upp och i andra fall återkom de när de hade diskuterat det i personalgruppen. På tre BVC blev det barnsjuksköterskor som jag intervjuade och på en BVC var det en distriktssjuksköterska<sup>6</sup>. På en BVC fanns det ingen sjuksköterska som hade tid att ställa upp, men kuratorn på arbetsplatsen var intresserad. Jag tyckte att det skulle vara intressant att intervjua henne också, men jag är medveten om att kuratorn träffar de som frivilligt söker hjälp för t ex uppfostringsproblem och därmed hamnar kuratorn i en annan situation än sjuksköterskorna. Detta kan vara bra att ha i bakhuvudet under den fortsatta läsningen. En stadsdel (Södra Innerstaden) fick jag till sist stryka, då det efter mycket hänvisande till olika personer, inte fanns någon som ville eller kunde ställa upp.

Intervjupersonerna är (med fingerade namn):

*Bigitta*, barnsjuksköterska som arbetat på BVC i trettio år

*Carina*, barnsjuksköterska som arbetat på BVC i ett tiotal år.

*Kerstin*, barnsjuksköterska som arbetat på BVC i ungefär femton år.

*Ulrica*, distriktssjuksköterska som arbetat på BVC i några år.

*Inger*, socionom som arbetat som kurator på BVC i några år.

---

<sup>5</sup> Malmö är uppdelat geografiskt i tio stadsdelar som har egna politiker och egen förvaltning och som har beslutanderätt i lokala frågor.

## **2.3 Validitet och reabilitet**

Validitet handlar om att jag har mätt det jag har avsett att mäta. För att höja validiteten kan man t ex ha olika indikatorer för att ringa in en fråga. Detta har jag försökt göra genom att närma mig mitt syfte från olika håll. Om det finns motsägelser i svaren kan jag på detta sätt även upptäcka om intervjupersonen har uppfattat frågan korrekt. Det är också viktigt att man använder rätt mätinstrument och intervjuar rätt personer. Jag använde mig av kvalitativ metod, då jag ville undersöka det djupare tänkandet om varför man gör som man gör. Det var resonemangen jag var intresserad av och mötet mellan intervjupersonerna och föräldrarna. Jag valde till sist att använda den ostrukturerade intervjun med öppna svar, även om jag ett tag var inne på att använda fallbeskrivningar, liknande vinjettmetoden. Men det blev det inte, då jag dels inte hade tillräckligt med kunskap om hur det praktiskt går till på BVC för att kunna skapa trovärdiga fallbeskrivningar. Och dels för att jag inte ville mäta något orsakssamband mellan vissa fenomen och utfall (Svenning, 1999, s60-63). Istället ville jag att intervjupersonerna skulle kunna prata relativt fritt och att jag skulle kunna fånga upp nya aspekter av ämnet.

Efter intervjuerna började jag fundera lite över om jag hade intervjuat ”rätt” personer. Det kom tydligt fram i intervjuerna att de inte direkt tar upp de här frågorna i samtal med föräldrarna, anti-aga arbetet är inte en integrerad del av arbetet. Därför tar jag mer upp och resonerar kring varför det kan vara så, än jag hade tänkt göra från början. I frågorna kring hur man praktiskt arbetar med föräldrarna för att de ska sluta slå, så hade jag kanske fått mera information från de som arbetar med introduktion av invandrare eller personal vid dagis och skola, som många intervjupersoner trodde mer stötte på de här frågorna. Men med de kunskaper jag hade innan jag började intervju (se kapitlet om Urval) så tycktes BVC-personal vara en bra inriktning. Mina frågeställningar har ju ändrats lite, men jag har ändå försökt att hålla fast vid mitt syfte, eftersom det var det jag var intresserad av. Samtidigt var tiden för kort efter att jag hade gjort intervjuerna för att jag helt skulle kunna sätta mig in i ett nytt grundperspektiv. Detta inverkar säkert på uppsatsen, både på gott och ont.

Reliabiliteten handlar om tillförlitligheten i undersökningen och oftast är det mindre krav på den i en kvalitativ undersökning än en kvantitativ undersökning. Men några saker som jag har tänkt på som kan höja tillförlitligheten är t ex att, i likhet med att säkra en högre validitet,

---

<sup>6</sup> I mindre områden kan barnhälsovård vara en del av distriktssjuksköterskans arbetsuppgifter (Hagelin, 2000, s39).

ringa in ämnesområdet från olika håll, att använda klara och tydliga begrepp, t ex vad jag menar med aga och även att vara medveten om intervjuareffekten (Svenning, 1999, s63-64).

## **2.4 Litteratur och källkritik**

”Kultur, kulturanalyse og kulturetik” av Hans Gullestrup, vid Aalborgs universitetscenter är den skriftliga källa som mitt arbete främst vilar på och som är en lärobok om kulturförståelse och kulturpåverkan. Jag har valt denna som grund då det inte fanns så mycket annan litteratur som handlar om hur man medvetet försöker påverka andra kulturer och deras grundläggande värderingar. Som jag tidigare tagit upp är litteraturen om detta ämne oftast kopplad till sociala problem och inte till förebyggande arbete. En annan viktig anledning är att han även har en etisk diskussion kring att intervensera. Författaren utgår ifrån att det är ett etiskt dilemma att påverka andra kulturer och därmed sammanfaller hans syn med min egen. Inom ämnet kultur finns en hel del skrivet och hur man ska tolka själva begreppet finns det en rad förslag på (Gullestrup, 1992, s21; Arnstberg, 1991, s71f). Den syn Gullestrup har påverkar naturligtvis utformningen av boken och därmed också min teoretiska grund. Boken är skriven utifrån ett problemorienterat synsätt och den hade säkert fått en annan inriktning om författaren t ex betonat likheterna istället för skillnaderna i kulturmötena.

En annan viktig källa är Philip W. Davis <sup>7</sup> (1999) undersökning ”Corporal punishment cessation”. Han har intervjuat 22 föräldrar, som har slagit sina barn men sedan slutat med det och undersökt vilka faktorer som har spelat en roll i detta. Jag har dels valt den utifrån att det inte finns så mycket mera skrivet om varför man slutar att använda aga som uppfostringsmetod. Och dels för att dessa faktorer kan vara viktiga då man arbetar med att få föräldrar att inte slå sina barn. Denna undersökning är intressant för mitt ämne, då den handlar om föräldrar som förut slog sina barn för att de trodde på den metoden. Det är de grundläggande värderingarna som det handlar om och detta passar bra med den definition av aga som jag utgår ifrån. En nackdel kan vara att dessa intervjuade föräldrar har slutat av egen vilja och inte för att de direkt blivit tvingade till det, som det kan handla om i mitt fall. En annan begränsning är att bland föräldrarna är den utbildade medelklassen överrepresenterad. Davis teoretiska grund är symbolisk interaktionism, där man studerar beteendet utifrån den mening som det har för personerna och att ändra ett beteende föregås av skapandet av en ny mening. Om man tittar på hans analys så tycker jag att han tar upp orsaker både på micro-, meso- och macronivå, vilket jag tycker är en fördel. Jag har även använt mig av Örjan

---

<sup>7</sup> Philip W. Davis är associate professor (övers. ung. docent) of sociology vid Georgia State University.

Bartholdsons (2001) skrift, som bygger på Davis analys, och där han försöker omsätta den till hur man kan arbeta med att minska barnagan, d v s en sorts intervention. Skriften är en del av en utvärdering av ett projekt mot aga i Centralamerika och Mexico. Det är Rädda Barnen som publicerat den, vilket mycket av det material som är skrivet om barns rättigheter är. Och detta avspeglar sig naturligtvis i mitt material. Detta kan vara en nackdel, då det blir en snedvridning utifrån Rädda Barnens synsätt, som står för ett uttalat motstånd mot barnaga. Men då detta inte är en uppsats för och mot barnaga, så tror jag att det inte ska påverka allt för mycket. Det kan vara intressant att nämna att i nästan alla de telefonsamtal som jag ringde för att undersöka ämnesområdet i början av arbetet, som t ex socialdepartementet och integrationsverket, hänvisades jag till Rädda Barnen. Ibland har det ändå känts som att det blivit lite enkelspårigt, men då har det känts bra att jag även tagit del av två författare, Sjögren (1993) och Arnstberg (1991), som har en mera neutral och accepterande syn på barnaga. Detta har varit viktigt att ha i bakhuvudet för min egen förståelse för problematiken, främst i intervjusituationerna.

I det avslutande kapitlet funderar jag över vilka orsaker det kan finnas till varför BVC-personalen inte arbetar förebyggande utifrån anti-agalagen. Jag försöker koppla det till undersökningar som gjorts om anmälningsplikten för personalen på BVC. Jag har försökt analysera varför de inte bedriver något förebyggande arbete utifrån några faktorer som kommit fram i undersökningar om varför BVC inte upptäcker så mycket barnmisshandel. Undersökningarna jag har använt mig av har jag främst tagit från SOU-rapporten (2001:72) om barnmisshandel, men även försökt att i några fall gå tillbaka till ursprungskällorna. Eftersom jag inte var inställd från början på denna frågeställning har jag inte grävt så djupt i denna del, utan har valt att endast reflektera över några olika faktorer.

## **2.5 Analys**

Efter att ha skrivit ut intervjuerna på datorn började jag att läsa igenom dem flera gånger för att upptäcka mönster och grupperingar. Med hjälp av färgläggning delade jag in texten i tre grupper. En färg handlade om de kulturella aspekterna i arbetet, en färg stod för det praktiska arbetet med aga och den sista färgen för tankar kring att ingripa eller inte och det förebyggande arbetet. Redan innan jag gick ut och intervjuade hade jag en hypotes om att det fanns ett problem, nämligen att balansera mellan att arbeta mot aga och samtidigt respektera andras värderingar kring barnuppfostran. Detta har styrt mig både i intervju- och i analysarbetet. Om man försöker få empirin att passa in på teorin i stället för tvärtom, kan man

göra sig skyldig till ett teoretiskt felslut (Svenning, 1999, s155). Med utgångspunkt från det resonemang jag förde tidigare om jag hade intervjuat rätt personer (kapitel 2.3) så är jag medveten om att det problemet kan uppstå i min analys. Jag har försökt att inte tolka in något som inte finns och jag har även tagit med många citat, för att du som läsare själv ska kunna bilda dig en uppfattning. Min hypotes har nog främst varit styrande i själva intervjusituationen. Då jag antog att det fanns ett problem kan detta ha avspeglats i intervjusvaren. Jag är även fullt medveten om att jag inte kan dra några generella slutsatser utifrån mitt material, utan inriktningen är istället att visa exempel på olika företeelser som kan uppstå i arbetet med dessa frågor.

## **2.6 Fortsatt framställning**

Jag börjar med att ta upp hur BVC-personalen tänker kring kulturmöten och vilka faktorer som kan spela in, då personer uppfattar en situation. Jag kommer framförallt att ta upp aspekter som kulturberedskap och språk. Kapitlet kommer att avslutas med en diskussion om de etiska problem som kan uppstå när man försöker påverka en annan persons grundläggande värderingar. I kapitel fyra inriktar jag mig endast på arbetet med barna, bortsett från de kulturella aspekterna. Jag kommer att beskriva olika områden som kan ha betydelse för att föräldrar slutar slå sina barn. I det sista kapitlet tar jag upp det förebyggande arbetet mot aga, eller närmare bestämt vilka förklaringar det kan finnas till varför det inte bedrivs något förebyggande arbete mot aga.

## **3. KULTURPÅVERKAN**

---

*I detta kapitel undersöker jag hur intervjupersonerna tänker kring kulturmöten. Vilka olika kulturella aspekter påverkar det praktiska arbetet med att få en förändring i uppfostringsmetoden? Upplever de några etiska problem när de försöker påverka en annan kulturs värderingar?*

---

De viktigaste delarna i en kultur är hur barnuppfostran ska gå till och hur föräldrarollen ser ut. Det är inom dessa områden som de bärande värderingarna syns tydligt, eftersom det i uppfostran handlar om vad människorna tycker är viktigt att föra vidare från generation till generation (Nilsson & Lund, 1992, s7). Denna syn har djupa rötter i historien och tar ofta lång tid att förändra (Hindberg, 2001, s20). Att komma till ett annat land, som har ett annat sätt att uppfostra sina barn på innebär en stor omställning. Oftast blir man inte medveten om det som är utmärkande i sin egen kultur förrän man möter andra kulturer (Nilsson & Lund, 1992, s20). Det som fungerade i hemlandet och var det rätta att göra, är inte längre bra i det nya landet.

Och om man vill ändra sin barnuppfostran så är det även svårt att förstå hur man ska göra det (Hindberg, 2001, s19). Det är en omställning att bli förälder och osäkerhet och undran finns nog hos alla, men hos invandrare blir det en dubbel omställning, både som förälder och att möta en ny kultur (Aurelius, 1986, s2).

Jag tänker i det här kapitlet undersöka hur intervjupersonerna arbetar med föräldrar från andra kulturer och hur de upplever detta. Jag utgår främst från Gullestrups (1992) bok ”Kultur, kulturanalyse og kulturetik” och därmed använder jag även hans definition på kultur:

”Världsuppfattning och värderingar, etiska normer och faktiskt beteende – samt den materiella och immateriella påverkan utifrån dessa – som människor övertar från en föregående generation; som de – eventuellt i en annan form – försöker att föra vidare till nästa generation; och som på ett eller annat sätt skiljer dem åt från människor tillhörande andra kulturer.” (s16; min översättning)

Som jag tidigare nämnt finns det många definitioner av kulturbegreppet, men denna definition liknar dem som finns i de andra böckerna som jag har använt mig av (Nilsson & Lund, 1992, s17; Aurelius, 1986, s38). Gullestrup (1992) har delat upp sin bok i tre delar. Den första delen är en teoretisk del, som handlar om kulturbegreppet. Den kommer jag inte att använda mig av så mycket, utan har istället inriktat mig på de två återstående delarna som är mera praktiskt inriktade. Den andra delen handlar om kulturförståelse och kulturpåverkan och det är den som jag använder i min analys i den första delen av detta kapitel. I slutet av kapitlet kommer jag att inrikta mig på den tredje delen av Gullestrups text, nämligen om de etiska problem som kan uppstå vid kulturpåverkan.

Gullestrup (1992) har delat upp avsikterna med kulturmötena i dels en **värdenneutral förståelse** av kulturen och dels en **avsiktlig påverkan** på kulturen (s122). Jag ska här främst ta upp den avsiktliga påverkan, eftersom jag anser att min inriktning uppfyller de två kriterierna som krävs för att det ska vara en avsiktlig påverkan. Den är för det första medveten, intervjupersonerna tycker inte att föräldrar ska slå sina barn, och för det andra ska påverkan leda mot ett visst mål, att barn inte ska bli utsatta för aga (s132). Vidare skriver Gullestrup (1992) att skillnaden mellan förståelse och påverkan är inte så knivskarp, eftersom för att kunna påverka en kultur måste det även finnas en förståelse för den. En del av den avsiktliga påverkan utgörs av **strategiska och taktiska problem**, och där ingår förståelsen av kulturen som en viktig del. Den andra aspekten av den avsiktliga påverkan är de **etiska och moraliska problemen** (Gullestrup, 1992, s133, 196-198). Jag ska börja med att ta upp de



strategiska och taktiska problemen, där frågor kring kulturberedskap och språksvårigheter kommer upp.

### **3.1 Strategiska och taktiska problem**

I fråga om aga är det ingen av intervjupersonerna som direkt uttalar någon förståelse för varför föräldrarna slår, förutom att de gör som de alltid har gjort eller för att de själva har blivit slagna som barn. I intervjuerna förs inget resonemang om att föräldrarna har någon mening med sin uppfostran när de slår och vad det kan betyda. Inom andra områden resonerar de mera kring om att det inte behöver vara så som det är i Sverige och där de accepterar annorlunda synsätt. Men som sagt, aga verkar skilja sig starkt från andra områden och intervjupersonerna har sin uppfattning klar:

Det är min uppfattning i alla fall. Det är jag helt säker på, det kan aldrig vara rätt att slå på ett barn. Det bara är så, det är aldrig rätt. (Carina)

Det finns egentligen ingen värdeneutral förståelse, vi påverkas alltid av, det som Gullestrup kallar, vår **kulturberedskap**. Vi definierar världen utifrån våra egna värderingar, världsuppfattning, erfarenhet och kunskap (Gullestrup, 1992, s139-141). Detta har vi med oss i alla möten med människor, men i kulturmötena läggs det till ytterligare en dimension, då det inte bara är de individuella skillnaderna som spelar roll, utan även de kulturella bakgrundsskillnaderna (s143).

#### **3.1.1 Kulturberedskap**

Gullestrup (1992) delar upp vår kulturberedskap i en medveten och en omedveten del, och där båda är viktiga och präglar vår kunskap och förståelse av kulturmötena. Den **omedvetna kulturberedskapen**, dvs vilka signaler man uppfattar och hur man tolkar dessa har stor betydelse (Gullestrup, 1992, s146). I ett möte registrerar olika personer olika saker beroende på sina egna värderingar och vad man tycker är viktigt. Denna kulturberedskap är inte uttalad och är svår att precisera, men genom att vara medveten om den kan man bli mera öppen i sin tolkning och registrering (Gullestrup, 1992, s150-157). Jag har inte i intervjuerna försökt att undersöka intervjupersonernas kulturberedskap, utan mera hur de tänker kring den. Men jag tänkte ändå kort ta upp ett fall där en av intervjupersonerna definierar vad en familj är och vad den ska göra utifrån hennes egen uppfattning. Detta är ett exempel på hur lätt det kan vara att de egna föreställningarna om hur något ska vara, blir något allmängiltigt. Hon säger:

Men jag kan tycka lite det här med utländska farföräldrar och så, att de tar över för mycket av skötseln. Jag brukar säga att tänk på att det är ert barn och i den familjen är det ni som ska bestämma. Det är bra att ha

någon att fråga om det behövs, men att ni måste själva bestämma hur ni ska göra med ert barn. (Kerstin)

En intervjuperson berättar om hur hon omtolkade en situation, som hon från början reagerade starkt mot.

Vissa kulturer kan ju ta väldigt hårt i sina barn /.../ Men jag märkte att vissa kulturer har detta att de tar barnen på det viset, men ändå knyter an (Ulrica)

Den uppfattning hon hade i början utifrån sitt synsätt var att det var något dåligt, hon tyckte att de var hårdhänta mot sina barn. Men sedan ändrade hon sig, när hon såg att förhållandet mellan mamma-barn var bra och förstod att det var så som man tog i barnet i deras kultur. En annan barnsjuksköterska tar upp ett skäl till varför man bör känna till olika kulturella sätt.

Av den anledningen måste man ju känna till olika kulturer. Det är inte alltid man beklagar sig för det som verkligen är problemet. Då får man bara lära sig att lyssna till vad de säger. (Carina)

I denna situation blir det en tolkningsfråga, att förstå vad personen egentligen menar. Detta kan vara svårt att få fram även om man kommer från samma kultur, men blir ännu svårare i detta fall eftersom kulturberedskapen skiljer sig åt (Gullestrup, 1992, s143). En av intervjupersonerna tar även upp på frågan om skillnader i symboler och gester i olika kulturer. Då några föräldrar pratar högt och viftar med armarna, är det viktigt att veta att det inte betyder att föräldrarna är arga. Dessa exempel handlar om hur intervjupersonerna tolkade föräldrarnas signaler. Men även de själva lämnar ju budskap och signaler, både omedvetet och medvetet. En av intervjupersonerna resonerade mera kring detta. Hon hade läst om något som kallades "det onda ögat". I många kulturer så bär barnen en amulett som skydd mot det onda ögat. Om någon som var ljushyad och hade blåa eller gröna ögon och överdrivet snäll mot ett barn, så ville den personen barnet illa. Och då skulle amuletten skydda mot den. Hon säger:

Att de som har amuletter ska skydda sig mot oss, för vi ser ut på det viset. Och det är rätt lustigt att tänka sig att man skulle bli bemött av misstänksamhet på grund av hur man ser ut /.../ Men för dem kan det ju ha ytterligare en innebörd. Det vet man ju inte. Men jag frågar alltid, för det är många barn som jag har som har sådana här amuletter. (Carina)

Hon berättar att det ofta finns sådana saker som man själv inte känner till, men som ändå har betydelse för hur den andre personen uppfattar situationen. Ett annat exempel som togs upp i intervjuerna på att information tolkas olika, är att föräldrar från andra kulturer kunde komma med sjuka barn till BVC. Föräldrarna hade inte riktigt klart för sig vad BVC:s förebyggande arbete innebar. Detta är också något som togs upp i en undersökning som gjordes på 1980-talet i några Stockholmsförorter för att undersöka föräldrautbildningar och kulturmöten på BVC och MVC (mödravårdscentraler) i ett mångkulturellt samhälle (Aurelius, 1986, s31). Att

föräldrarna inte kommer till BVC när barnen är friska, utan när de söker vård (Aurelius, 1986, s46).

Den **medvetna kulturberedskapen** tar däremot många av intervjupersonerna upp. Även denna kulturberedskap är viktig och betydelsefull i mötet. Det är kunskap om kulturer som man kan få genom litteratur, föreläsningar eller genom att träffa och prata med människor från olika kulturer (Gullestrup, 1992, s158f).

Jag har läst om olika kulturer, jag har läst om just den här sortens uppfostran. Att man slår och sedan tröstar man. (Carina)

Jag har ofta frågat familjerna och det tycker de jättemycket om, att berätta själva. (Inger)

Det finns ju socialarbetare, speciella, som jobbar med de här sakerna. Är det så att det skulle uppstå att man inte riktigt vet: hur är det egentligen i det landet? Så kan man ju ringa och prata med dem. (Birgitta)

Att denna kunskap är viktig kommer tydligt fram i intervjuerna. Oftast kände de att de hade ganska bra kunskap om andra kulturer, men att de ändå lärde sig något nytt hela tiden. I undersökningen i Stockholmsförorterna uppgav alla sköterskor som intervjuades att de ville ha mera kunskap om andra länder, kulturer och religioner. De ansåg att om de hade denna kunskap så skulle det underlätta arbetet med människor från andra kulturer (Aurelius, 1986, s52).

### **3.1.2 Språk och bemötande**

Andra strategiska och taktiska problem<sup>8</sup> som uppstår är hur man ska få ut det budskap man vill och hur det kan göras på bästa möjliga sätt. Frågor som handlar om hur målet ska **presenteras och formuleras** för att uppnå det resultat som önskas (Gullestrup, 1992, s219, 224). Många av intervjupersonerna tar upp att det är viktigt att kunna möta föräldern där hon är, och detta är något som man bör tänka på i mötet med alla föräldrar.

Man ska möta dom där de befinner sig. Och det får man också anpassa sig, för det varierar såklart också här. Man får känna in det liksom. Det ser man rätt tydligt, om man kommer med något råd och de ser helt: Gud, liksom det dummaste jag hört. Nästan ser man på dem. (Inger)

Jag träffar olika människor och har man då jobbat trettio år med människor, så är man lyhörd. /---/ Det är sådant man lär sig, tycker jag, ganska snabbt, att ta människor som de är och respektera det också. (Birgitta)

---

<sup>8</sup> Gullestrup (1992) tar även upp och resonerar kring hur man bör bemöta kulturer som är homogena och integrerade eller inte. Och även undersöka vilka olika maktförhållanden som råder i kulturen. Detta har jag utelämnat i min analys, eftersom jag tycker det är mera aktuellt i påverkan av ett geografiskt avgränsat land och vilka sätt som då är bäst för att nå den gruppen man vill. I mitt fall handlar det om föräldrarna på BVC, i ett annat land och i en helt annan situation, så därför känns det inte angeläget att ta upp detta resonemang här. (s199-216)

Detta visar hur viktig erfarenheten är och även att man provar sig fram. Att inte alltid göra likadant utan anpassa sig till situationen (Gullestrup, 1992, s224). Något annat som kan uppstå i mötet mellan människor från andra kulturer är svårigheter med **språket**, att de inte kan kommunicera med varandra p g a att de inte förstår varandra. Även om intervjupersonerna tog upp detta som ett problem, använde man sig mycket lite av tolk.

Jag tycker ju att alla som är i Sverige ska lära sig svenska. Att de ska försöka själv också. Men blir det sedan missförstånd är det ju inte så bra.  
(Kerstin)

Vissa, när de kommer i början, kan ingen svenska, då använder man tolk, sedan successivt när de kan mer och mer så har jag inte tolk mer är när det behövs. (Birgitta)

Det verkar som om man vill klara sig utan tolk så mycket som möjligt. Någon tar upp att hon tycker det känns svårt att arbeta med tolk, någon tycker att föräldrarna bör lära sig svenska och de dyra tolkarvodena tas också upp. Om det inte fungerar att prata med varandra så brukar teckenspråk och gester användas.

Givetvis ha tolk när det är läkarbesök och annat. Men kommer de bara hit och väger, så oftast är det inte så stora frågor de har utan: vad är vikten? Vad är längden? /.../ Lite allmänna råd om amning och så, det klarar man av med gester och sådant. (Carina)

Att man inte använder tolk kan ha betydelse för hur mötet blir och därmed även hur arbetet med anti-aga frågor gestaltas sig och detta kommer jag att ta upp mera i kapitel 5. I undersökningen av det kulturella mötet inom vården i Stockholmsförorter sågs språket som något som kunde översättas rakt av, att ett begrepp på svenska var detsamma som på föräldrarnas språk (Aurelius, 1986, s44). Men det är inte bara språket som har betydelse för hur kommunikationen blir. En av intervjupersonerna tog upp att det är skillnad på varifrån man kommer som invandrare.

Det har stor betydelse, för man har ju lättare att kommunicera med någon som är välutbildad /---/ Många av de här är uppfostrade, som jag sa, kanske då med jordbruk, som 20-talet här, de har inte haft TV, inte radio eller något sådant och sett hur det fungerar på andra ställen. Hur ska de kunna direkt anamma det här systemet? (Birgitta)

Hon tar inte bara upp språket som ett problem, för även om tolk användes så var det svårt att förstå varandra eftersom erfarenheter och synsättet skildes så starkt åt. Även Gullestrup (1992) tar upp den symbolfunktion som finns i språket när han skriver:

Kan man iaktta något som man inte vet existerar, eller kan man beskriva något som man inte har ord för, eller förstå något som man varken kan iaktta eller beskriva? (s148; min översättning)

Kuratoren tar även upp detta problem med språket som kan uppstå, även om man använder sig av tolk. Hon berättar om när hon ville veta hur hårt en mamma hade slängt sitt barn i sängen.

Tog du med din vuxna kraft eller liksom tog du lite lättare för att det var ett barn? /.../ Innan vi hittade och hon förstod vad jag menade, man får luska och luska med språket. (Inger)

Här fick hon försöka få fram en gemensam definition på hur hårt mamman hade slängt sitt barn genom att prova olika variationer i språket. I kapitel 4, som handlar om hur man kan påverka föräldrar att sluta slå sina barn, kommer jag ta upp fler aspekter att ta hänsyn till. Dessa kan även ses som ett område som rör de strategiska och taktiska problemen, men inte med inriktning på kulturella skillnader utan med avgränsningen på just barnaga. Innan dess ska jag ta upp de etiska problemen, med vilken rätt man har att påverka andra kulturer.

### **3.2 Etiska och moraliska problem**

I fråga om kulturkrockar, där värderingar står emot varandra kan det uppstå etiska och moraliska dilemman. Vad är rätt att göra och vilka grunder gör jag det på? Det var detta dilemma jag antog fanns när jag började min uppsats. Men man kan undvika detta dilemma genom att hänvisa till en **kulturrelativistisk** grund eller en **etnocentrisk** grund. Om man t ex ser det ur en relativistisk syn, nämligen att alla kulturer är likvärdiga och det som är rätt i en kultur kan vara fel i en annan, så behöver man inte fundera på om man gör rätt eller inte. Det blir bara att följa den kulturen som råder just där. Detta innebär att man inte gör sig skyldig till några övertramp på andras självbestämmande, men man fränsäger sig möjligheten att kritisera sådant man tycker är dåligt. T ex så blir den nazistiska världsuppfattningen lika rätt som vilken annan kultur (Gullestrup, 1992, s230-232). Det andra sättet att undvika dilemmat på är att se det ur en etnocentrisk världsbild. Det blir den egna kulturen som blir det man jämför med och som är det rätta i alla sammanhang, i egenskap av att det är den egna kulturen (Gullestrup, 1992, s230).

Mina intervjupersoner upplever inte att det finns ett dilemma i frågan om barnaga. Ingen accepterar aga och ser inget etiskt problem med att föräldrar från andra kulturer inte får uppfostra sina barn med aga, även om de skulle ha velat det. Men inom andra områden blir svaret inte längre så självklart. Jag ska här ta upp främst barnaga, men jag kommer även ibland att koppla resonemangen till andra delar av barnuppfostran. Gullestrup (1992) har delat upp sitt etiska resonemang i dels en **abstrakt, filosofisk nivå** och dels en **känslomässig,**

**personlig nivå** (s227-229). Frågan jag ska försöka svara på är varför mina intervjupersoner inte upplever ett dilemma rörande anti-aga frågan.

### **3.2.1 Abstrakta och filosofiska nivån**

På den filosofiska nivån handlar det om vilken måttstock man har vid värderingen av ett beteende. För att kunna säga att något är bra eller dåligt måste vi ha något att jämföra med. En av barnsjuksköterskorna säger så här:

Och när man bor i Sverige måste man rätta sig efter våra lagar, precis som om vi kommer till deras land. I vissa länder får inte kvinnorna gå ut på kvällen utan män och sådant, man får inte klä sig hur som helst. Det måste vi också respektera. (Birgitta)

Detta är ett exempel på en relativistisk ståndpunkt, det är det som gäller i det landet man befinner sig i just nu som är det rätta. Att ta seden dit man kommer är viktigt. Både för de som kommer hit till Sverige, men även om svenskar kommer till ett annat land bör de acceptera de regler som gäller där.

De andra intervjupersonerna tar upp sin syn på barnaga som något som gäller överallt. Men om det är utifrån den egna kulturen eller utifrån något annan måttstock som man värderar det mot är svårt att säga. Det märks tydligt att det är en skillnad mellan att acceptera aga och acceptera andra skillnader i barnuppfostran.

Det är ju inte så att det bara finns en sanning vad man kan göra med ett barn, utan det finns många olika förslag /.../ Utifrån mig själv, som person, så skulle jag aldrig kunna acceptera det (aga, min anm.). Däremot kan man ju ha en förståelse för de här föräldrarna, man kan respektera dem ändå, men de får ju aldrig göra det mer så att säga. (Carina)

De får ju inte slå, även om man säger: tycker du det är OK? Säger de jaa. Där är en skillnad. Där får man liksom vara tydlig, man gör inte det! (Inger)

Ehn (1992) tar upp aga som ett område som inte bara handlar om rätt och fel utan även om den auktoritära människosynen. Att slå barn ses som ett hot mot den demokratiska ordningen och aga symboliserar ett gammaldags och okultiverat sätt. Motståndet mot aga handlar i ett större sammanhang även om bättre och sämre samhällen (s43f). Några intervjupersoner uttrycker sig så här:

Att barn sins emellan fightas, men att man som vuxen människa använder ett sådant *primitivt* (min kursiv.) sätt på ett barn, det kan ju skapa rädsla. (Birgitta)

En barnsjuksköterska resonerar kring detta med gränssättning för barn och att det är viktigt att börja med det tidigt. Därmed kan man undvika att det senare behöver gå så långt att man

behöver slå sitt barn för att de ska lyda. Även här ses frågan om gränssättning och aga som något som hänger ihop med hur vårt samhälle fungerar nu.

Det mår barnen bra av i vårt samhälle. För det är liksom inte ett sådant samhälle som det var för tusen år sedan, att man hade barnen med sig hela tiden. Eller vi bor ju inte i djungeln och går och bär på våra barn hela tiden. För då hade det ju gått att ge dem bröstet så fort de ville. Tillgodose deras behov hela tiden. Det fungerar inte i vårt samhälle. (Carina)

Ett sätt att skapa ett värderingsunderlag är att föreställa sig en idealkultur. Denna kan t ex ha sin grund i FN:s förklaringar om de mänskliga rättigheterna (Gullestrup, 1992, s230, 269). Ingen av intervjupersonerna tar upp detta, t ex barnkonventionen, som skulle kunna tänkas ha formen som en idealkultur, över kulturgränserna. För att kunna forma en idealkultur måste man kunna ställa sig kritisk till sin egen kultur (Gullestrup, 1992, s233). Detta har några av intervjupersonerna tagit upp.

Vi har ju en psykisk barnaga i vårt land istället som man inte ser. Som kan vara jättejobbig. Du snäser: går jag före dig, eller så åker jag hemifrån. /---/ Så jag tycker inte vi ska slå oss på bröstet och tycka att vi är jättebra, för det finns alltid många saker i andra kulturer där barnen är med mycket mer. (Birgitta)

Några har även ändrat sitt sätt att vara mot sina egna barn och påverkats av andra kulturers synsätt. Att inte ha så hårda regler mot barnen alltid, t ex att de inte måste sova i sin egen säng. Men även om man var kritisk till sin egen kulturs barnuppfostran fanns det tankar hos några intervjupersoner att det inte fanns något att lära från andra kulturer när det gällde just barnuppfostran.

Arnstberg (1991) förespråkar en form av kulturrelativism, att även om man tycker illa om enskilda drag i en kultur, så är det varje folkgrupps rättighet att behålla sina kulturella egenheter. Han anser att de påverkas av majoritetskulturen ändå, i detta fall det svenska samhällets syn på aga, och även om de inte då skulle ändra sitt beteende så visar detta bara att barnaga har en viktig funktion i kulturen, som vi utomstående kanske inte uppfattar. Oftast är det också de grundläggande dragen i en kultur som är svårast att acceptera, eftersom det är de som är betydelsefulla (s79-81). I detta citatet kan den skiljelinjen synas tydligt:

Jag ändrar mig hela tiden, kan jag säga. Jag har väldigt flexibelt sinne, måste jag säga /.../ Jag ser alltid hur många sidor som helst på allting /.../ Men man har ju vissa grundvärderingar som man inte ändrar på, som t ex det du sa: Kan det vara acceptabelt att slå på ett barn? Det tycker jag aldrig att det kan vara. (Carina)

Här kan man se att det som hon inte accepterar handlar om grundläggande värderingar, och det är just dessa som är viktiga. Arnstberg (1991) är rädd för att om man inte behåller kulturernas helighet, så finns alltid risken att man utövar förtryck i välmening (s82).

### **3.2.2 Känsломässiga och personliga nivå**

Denna nivå handlar mera om **hur man går tillväga** när man försöker påverka människor från andra kulturer, vilka medel som är tillåtna för att nå sitt mål? När det inte upplevs vara någon konflikt i själva budskapet och sin egen uppfattning, som i mitt fall när det gäller aga, så blir funderingarna mera inriktade kring *hur* förändringen bör gå till? Hur långt kan man gå, vilka tvångsmedel kan man tänka sig? (Gullestrup, 1992, s237-238, 240). Inom detta område resonerar intervjupersonerna på ett mera ödmjukt sätt, detta tycks vara något som de mera har tänkt över än den förra nivån, och som även upplevs mera problematiskt. Att var öppen mot föräldrarna om man t ex har upptäckt att ett barn far illa och ska anmäla detta till socialnämnden.

Man måste ju tala om för föräldern att man gör en anmälan och varför man gör en anmälan. (Birgitta)

Jag hade frågat om det är något de känner till, hur blåmärket har kommit till. Deras (föräldrarna, min anm.) förklaring till blåmärket /.../ Men att jag måste för barnets skull göra en anmälan. Och att jag berättar att jag måste göra en anmälan nu och att vi träffar socialsekreteraren tillsammans. (Ulrica)

Det är viktigt att våga stå för det man har sett och berätta för föräldrarna varför man gör som man gör. Intervjupersonerna verkar ha sin ställning klar över hur öppen man bör vara i sitt försök att få en förändring (Gullestrup, 1992, s240).

Fråga föräldrarna om man får ta kontakt med dagis och prata med dem, hur de upplever barnet. Om de fått samma vibrationer eller känslor att det inte står rätt till. (Ulrica)

En annan viktig del är hur mycket tvång som behövs användas och hur frivillig förändringen bör vara (Gullestrup, 1992, s240).

Arbeta på frivillig basis i första hand innan man kanske går in med tvång och sådant. Och det är ju inte det bästa. Det bästa är ju att kunna förankra det hos föräldrarna så att de kan det till sig. (Inger)

I början är det frivilligt men sedan beroende på hur allvarligt situationen uppfattas, så blir mer tvångsmetoder tillåtna. En av barnsjuksköterskorna tycker att det är ett stort steg att anmäla direkt om hon upptäcker att en förälder slår sitt barn, men att det är viktigt ändå att ha kontroll på situationen. Om det går för långt så måste man inse det.

Jag hade inte anmält till socialtjänsten automatiskt, det hade jag inte gjort. Jag hade inte lämnat det, men det hade känts som ett för stort steg,



för en i övrigt välfungerande familj, hade det känts som ett för stort steg faktiskt /.../ Men man får ju inte sopa det under mattan. Man får ju inte tycka att det här klarar jag, så är det ju inte. Man har ju anmälningsplikt. (Carina)

I intervjuerna kommer det fram hur viktigt BVC-personalen tycker det är att respektera föräldrarna, att förstå dem och inte vara någon som dömer.

Känner man föräldrarna kan man ju faktiskt förklara det på ett bra sätt utan att trampa de på tårna. För det gäller ju att tala om att man vet att de gör så i sitt land /.../ Det går ju inte att dyka på dem direkt. Du, så där får du inte lov att göra. (Birgitta)

Även om personalen inte accepterar barnaga som uppfostringsmetod, så anser de att det är av största betydelse hur man bemöter föräldrarna. Främst för att det handlar om människor och deras värderingar, men också för de konsekvenser som det kan få för framtiden och BVCs anseende.

När den avsiktliga påverkan inte står i strid med påverkarens egen uppfattning och kultur så blir dessa frågor viktigare. Det blir i själva utformandet som man upplever svårigheter och dilemman (Gullestrup, 1992, s240). Detta visar sig även i mina intervjupersoners svar. I detta kapitel har jag analyserat arbetet med invandrare och de problem som kan uppstå vid kulturpåverkan eller intervention. Därmed går jag nu över till att i nästa kapitel endast inrikta mig på barnaga.

#### **4. BARNAGA**

---

I detta kapitel beskriver jag vilka olika faktorer som kan ha betydelse för att föräldrarna slutar använda aga som uppfostringsmetod. Är dessa något som BVC-personalen använder sig av i sitt arbete mot aga? Hur tänker de kring varför föräldrar slår sina barn?

---

Här inriktar jag mig alltså endast på hur man kan arbeta med frågor som rör barnaga. Att endast arbeta med att minska barnagan kan vara komplicerat, även då man bortser från de kulturella aspekterna som jag tog upp i föregående kapitel. Jag tänker här utgå ifrån Davis (1999)<sup>9</sup> undersökning av föräldrar som slutat slå sina barn. Undersökningen är som jag tidigare nämnt inriktad på att försöka förstå vad som bidrog till att föräldrarna ändrade uppfostringsmetod. Föräldrarna beskrev det som en komplex process och inte bara som ett beteende som man ändrade. Davis har delat upp sin analys av föräldrarnas svar i fem olika

---

<sup>9</sup> Denna artikel är hämtat ur ELIN (Electronic Library Information Navigator) och därför anges inga sidnummer i referenshänvisningarna.

sammanhang. Dessa kan gå in i varandra, men han tyckte ändå att vissa drag kunde urskiljas. De fem områdena kunde ha olika stor betydelse för olika föräldrar och det är naturligtvis viktigt att tänka på att det inte är *en* lösning som fungerar på alla. Undersökningen är även inriktad på föräldrar som har använt aga som en medveten strategi i barnuppfostran, och som jag tagit upp innan finns det olika anledningar till varför man slår sitt barn. Och anledningarna spelar naturligtvis roll i vilka åtgärder som bör sättas in (Lagerberg, 1998, s56). Mitt syfte med att ta upp dessa områden är att visa några faktorer som har betydelse för att en förändring i uppfostringsmetoder ska ske. Eftersom föräldrar har tagit upp dessa områden som betydelsefulla för att de har slutat slå sina barn, så kan den kunskapen vara användbar i arbetet mot aga. Det är så Bartholdson (2001) använder kunskapen i sin utvärdering och som även jag har tänkt göra här. Det kan vara intressant att se om mina intervjupersoner använder sig av dessa sammanhang när de arbetar med de här frågorna. Jag kommer här även att ta upp personalens funderingar när de resonerar kring sin egen förståelse för varför man slår sina barn. Jag kommer i min analys utgå från Davis fem sammanhang, som jag har översatt till: **upplevelse sammanhanget** (experiential context), **ideologiska sammanhanget** (ideological context), **styrande sammanhanget** (regulatory context) **relations sammanhanget** (relational context) och **biografiska sammanhanget** (biographical context).

#### **4.1 Upplevelse sammanhanget**

Inom detta område handlar det om de känslor som väcks hos föräldrarna när de slår sina barn. Hur barnen reagerar när de blir slagna och vad det betyder för dem väcker tankar hos föräldrarna. (Davis, 1999) Ett sätt att använda detta i påverkans arbetet kan vara att försöka få föräldern att identifiera sig med barnet (Bartholdson, 2001, s10). En av intervjupersonerna säger så här:

Man får inte slå sina barn, det skadar dem för livet på något sätt---/ Man kränker ju det, självkänslan liksom försvinner. Barnet kanske i sin tur kommer att växa upp med ett visst förakt till sina föräldrar. Och inte älska sina föräldrar. Och man vill ju inte att barn ska känna rädsla för föräldrarna. (Inger)

Detta citat visar hur hon försöker få föräldern att tänka på hur barnet känner sig, att se på barnaga ur barnets perspektiv. Under intervjun tar samma person också upp ett fall där en mamma hade låst in sitt barn på ett rum och där hon då tog upp barnets känsla av att vara instängd, vilket också kan vara ett exempel på denna identifikation. Föräldrarna tog ofta upp att de kände sig skyldiga och hade dåligt samvete för det de hade gjort mot barnet (Davis,

1999). Detta dåliga samvete hos föräldrarna kom upp i några intervjuer, att de inte tyckte om att de blev arga. En av intervjupersonerna säger:

Något som jag tycker är viktigt att man som förälder får veta att man får lov att visa att man är arg, att man är ilsken. Man får visa den känslan för barnet /.../ Men utifrån det får man ju aldrig slå någon, men man får lov att vara arg. / (Ulrica)

Intervjupersonerna försökte inte bortse från att föräldrarna blev arga och ibland hade dåligt samvete för att de hade slagit barnen. Det var inte själva känslan som var fel, men de poängterade att man inte fick agera ut den genom att slå. Att man som förälder skulle hitta andra vägar, t ex att gå därifrån när man blev arg, eller skälla på sin man istället!

#### **4.2 Ideologiska sammanhanget**

Tankar kring barns och föräldrars rättigheter är också en viktig del som kunde väckas under föräldrautbildningar, av böcker och samtal, enligt Davis (1999) undersökning. Att även ta upp barnaga i ett större sammanhang var något som kom fram i intervjuerna, att se barn som en av oss alla, att det inte är annorlunda med barn än med vuxna. Som en av intervjupersonerna säger:

Man får inte slå någon, man får inte kränka eller misshandla någon, fysiskt eller psykiskt. (Ulrica)

Föräldrarna i Davis (1999) undersökning började fundera på om det var rätt att slå på människor de älskade och de började tänka mera självkritiskt. Det blev inte längre det normala och naturliga att slå barnen. De ifrågasatte sig själv och sina grundvärderingar. Det var även funderingar kring vem barn är, vad våld är och om uppfostran som också hade betydelse för att föräldrarna slutade att slå. En intervjuperson uttrycker dessa tankar så här:

Man behandlar inte barn på det sättet, barn är ju små och försvarslösa. De kan inte slå tillbaka eller något sådant. Och den där lilla misshandeln kan ju bli mer och mer. (Bigitta)

I Davis (1999) undersökning tänkte föräldrarna över vad som var rätt och fel och om våld och icke-våld. Det uppstod en motsättning mellan det de trodde på och deras handlingar, att slå sina egna barn. En annan viktig del är att visa på alternativa metoder, vad jag som förälder ska göra istället. Detta resonemang är något som visar sig tydligt i många av intervjupersonernas svar. En av dem säger så här:

Vi ska ju mer ge råd. Om de frågar: vad kan man göra? Vi har oftast massor med olika förslag vad man kan göra /---/ Man berättar ju i detalj vad de ska göra. Gäller det sömn t ex så berättar jag att så här gör man. Du gör så här på kvällen, så gör du si och så gör du så. Sedan får han skrika si och så länge, sedan går du in och gör det och det. (Carina)

Det är också viktigt att metoderna fungerar och att föräldrarna kan stå för det de gör med sina barn. Att det blir något som är integrerat hos föräldrarna (Davis, 1999; Bartholdson, 2001, s36). Kuratorn säger så här om hur hon praktiskt går tillväga med att ändra metod och hur viktigt det är att föräldern är med på det:

Man får riktigt ibland berätta exakt i ord, gör si och gör så. Och så frågar man: tycker du att det verkar bra? –Nej, det fungerar inte. –Nähä, men då ska ni inte prova det heller. Och då kanske man säger något annat.  
(Inger)

#### **4.3 Styrande sammanhanget**

Att bli utsatt för kontroller och sanktioner hade också inflytande över vissa föräldrar i deras beslut att sluta använda aga som uppfostringsmetod. I och med det omdefinierade de agan till att se den som en straffbar handling. Även om de i vissa fall själva inte ändrade sitt synsätt, så slutade man att slå (Davis, 1999). I Sverige är det i lag förbjudet att använda aga mot barn och detta verkar vara ett viktigt stöd i påverkans arbetet. De flesta intervjupersonerna tar upp anti-agalagen som ett bra redskap att använda i arbetet mot barnaga.

Det är ju så att det är förbjudet med aga, det gör vi ju klart och tydligt här för familjerna. Man får inte slå sina barn, det finns en lag som säger att du inte får. Vill det sig väldigt illa så kan man ta barnen ifrån er. Så får man kanske förklara för dem, fastän det kanske inte är så drastiskt.  
(Inger)

Som framgår av slutet av citatet kunde lagen även användas att skrämma med, för att markera hur allvarligt de tyckte att aga var. En intervjuperson berättar om en läkare som såg en mormor slå till sitt barnbarn, och informerade om lagen och anmälningsskyldigheten.

Ja, jag tror hon nog blev lite rädd, för läkaren sa också att om vi ser att man slår barn, så kan vi anmäla detta. (Birgitta)

Sjögren (1993) skriver om att det finns skräckhistorier bland invandrare som misstolkar det svenska agaförbudet. Detta skapar skräck och osäkerhet och de tror att barnen ska bli tagna ifrån dem (s94, 154). Några av intervjupersonerna tar upp att föräldrarna är för slapphänta och inte kan sätta gränser.

En del säger att det är svårt att uppfostra här, jag vet inte hur vi ska göra här i Sverige. För vi får ju inte lov. De tror ju nästan att man inte får säga till sina barn. (Inger)

Att använda lagen på fel sätt kan inverka negativt på arbetet mot barnaga och motverka sitt syfte. Men några tar även upp att det inte bara går att hänvisa till lagen, som en av intervjupersonerna säger, det känns lite ”tunt och torftigt”. Bartholdson (2001) skriver att för

att lagar ska ha någon effekt måste de kombineras med t ex utbildning och attitydändringar (s33). En av intervjupersonerna säger så här:

I Sverige är det inte det (tillåtet att aga, min anm.) och att det är straffbart också. Men att man förklarar varför och så! (Birgitta)

Att institutioner, som skola och hälsovården uppmärksammar och rekommenderar att inte slå barnen, spelar också en viktig roll (Bartholdson, 2001, s10). En fördel i arbetet för personal på BVC är att det finns ett uttalat motstånd mot barnaga i samhället och som kan vara en hjälp i påverkansarbetet. Att andra institutioner är viktiga nämns i intervjuerna, främst dagis.

De har ju ofta kontakt med dagis och jag tror att de får det i sig där, om jag ska vara ärlig /.../ Det är ju väldigt vettigt för dem, på något sätt blir de liksom uppfostrade i det svenska samhället. (Carina)

#### **4.4 Relations sammanhanget**

Påtryckningar från vänner, släkt och familj spelade också en stor roll för föräldrarna när de slutade slå sina barn (Davis, 1999). Att titta på nätverket runt omkring och arbeta med det var inget direkt som kom upp i intervjun. Endast kuratorn nämnde detta, och då handlade det bara om att båda föräldrarna var involverade i ändringarna.

Gå nu hem och prova, så ses vi igen om en vecka – fjorton dagar, så ser vi hur det har gått /.../ Och då kan det vara så att mamman tycker det, men pappan tycker det inte. Då får jag försöka få dit båda och samtala med båda. För annars är det ju jättesvårt. (Inger)

En av intervjupersonerna tog också upp att det oftast är mamman som kommer till BVC och det kan t ex hänga ihop med att pappans tider inte passar för föräldrautbildningen. Oftast bedrivs föräldrautbildningen den första tiden efter att barnet är fött och då är det mamman som är hemma.

De är välkomna båda, men det är oftast mamman som kommer. Papporna brukar jobba, men det varierar. Vi har haft några pappor som varit med någon gång, tagit ledigt för att vara med. (Carina)

Annars är inte detta sammanhang något som direkt BVC kan påverka, utan detta område påverkas mycket av hur attityderna i samhället i övrigt är, t ex hur andra föräldrar reagerar.

#### **4.5 Biografiska sammanhanget**

Det sista området handlar om föräldrarnas tankar, känslor och minnen från sin egen barndom och hur de upplevde den. Uppfattningar om att de blivit slagna för mycket och för hårt hade betydelse för resonemanget att sluta slå, när man hade börjat ifrågasätta sin uppfostringsmetod (Davis, 1999). I intervjuerna framkommer inte att man direkt arbetar för att få föräldrarna att se tillbaka på sin egen barndom. Men en av intervjupersonerna beskrev det så här:

Då får man ju försöka förklara det här att man kränker. Det är ju det här – har jag blivit slagen som barn en gång, så slår jag gärna mitt barn själv. Att man har det i sig. (Ulrica)

Det kan vara ett exempel på att hon försöker ge en förklaring till föräldrarna varför de slår, för att skapa en förståelse för deras beteende hos dem. Men denna förklaring kan även vara ett sätt att själv försöka förstå varför föräldrarna slår.

Man kan ha en förståelse för det, eftersom deras föräldrar och de själva har blivit uppfostrade på detta viset. (Carina)

Åke W. Edfeldt (1985) tar upp detta sista område i sin bok "Aga – fostran till våld". Han resonerar där kring att genom att bli slagen som barn, lär vi oss omedvetet att det är rätt att slå sina barn. Därför krävs det att man som förälder väljer att inte aga, det normala att utgå ifrån är att slå (s26). I Davis (1999) undersökning uttryckte föräldrarna det som att de ville bryta en ond cirkel, att de vägrade göra som man alltid hade gjort.

Även detta område ligger lite utanför det som BVC arbetar med, även om förälderns barndomsupplevelser kan hänga ihop med föräldrarollen. De har inte de resurser som krävs för att arbeta med den här problematiken och som intervjupersonerna påpekar, så har de möjlighet att skicka vidare föräldrarna till andra, som t ex psykologen. En av intervjupersonerna tar upp svårigheten att själv arbeta vidare med föräldrarna om barnen hade blivit utsatta för aga. Hon såg sig som barnens försvarsadvokat.

Jag tror inte att jag hade varit professionell där, inte kunnat se föräldrarnas syn på det på samma vis /.../ Man har kanske så mycket med sig som inte är så bra, om man ska vara riktigt professionell och kunna möta. (Ulrica)

Detta kapitel har handlat om hur BVC-personalen arbetar då de har sett barnen bli slagna eller då föräldrarna själva tagit upp frågan. I nästa kapitel ska jag avsluta min uppsats med att istället ta upp det förebyggande arbetet.

## **5. VARFÖR?**

---

Detta kapitel handlar om vad som kan inverka på varför BVC-personalen inte tar upp anti-aga frågor i förebyggande syfte med invandrare? Upplevs inte agan som ett problem eller är det andra faktorer som har betydelse?

---

Men aga som sådan, på något sätt känns det väldigt avlägset, som att det inte existerar på något vis. Även om det säkert gör det, men det känns som om det inte gör det, för det talas aldrig om det. (Carina)

Jag tänker här ta upp och resonera kring vilka förklaringar som kan tänkas spela in i varför BVC-personalen inte aktivt arbetar med att ta upp lagen i sitt arbete. Som framgått innan så hade jag den uppfattningen före uppsatsarbetet att BVC-personalen arbetade med **förebyggande arbete** i dessa frågor. Men som det visade sig, så gjorde inte mina intervjupersoner det. Det var endast kuratorn som sa så här:

Jag gör nog det, om de kommer hit till mig för att det gäller uppfostringsfrågor. Jag nämner nog alltid, och så vet ni väl att man inte får slå barnen. (Inger)

Men eftersom hon är kurator hamnar hon i en lite annorlunda situation jämfört med barnsjuksköterskorna och distriktssjuksköterskan. Föräldrarna kommer till henne när de själva tycker att de har problem med barnuppfostran och när de känner att de behöver hjälp. En av barnsjuksköterskorna säger så här och detta kan även sammanfatta de övriga intervjupersonernas uppfattningar:

Nej, det kan jag inte säga att vi har gjort. Jag har inte precis haft en tanke på det. (Kerstin)

Det jag inriktar mig på i detta kapitel är alltså varför BVC-personalen inte tar upp anti-aga lagen i sitt förebyggande arbete. Eftersom de själva inte riktigt kunde svara på varför de inte gjorde det, så blir detta ett litet spekulerande kapitel. BVC-personal har i många undersökningar fått kritik för att de inte uppmärksammar och anmäler misshandel av barn i så stor utsträckning (SOU 2001:18, s75). Jag har tänkt ta upp några av de anledningar som har ansetts spela en roll i detta och koppla det till min frågeställning och se om där kan finnas några likheter. I SOU-rapporten (2001:72) om barnmisshandel beskrivs BVC som en viktig plats att både förebygga och identifiera barnmisshandel (s312). Detta eftersom BVC når nästan alla barn, och de följer dem under en lång tid och utvecklar ofta en förtroendefull relation både till barnet och föräldrarna. Även om aga kanske inte alltid ger tydliga fysiska skador så var en av BVCs uppgifter att också uppmärksamma mindre tydliga fall på misshandel (s256).

Eftersom intervjupersonerna inte har tänkt i de här banorna kan man undra om de kanske inte uppfattar aga som ett problem. Men av intervjuerna framgår det att de tror att barnen blir slagna i vissa invandrarfamiljer och att det finns kulturella skillnader i barnuppfostringsmetoder.

Jag vet ju att vi har olika kulturella synsätt, hur vi slår våra barn, hur vi uppfostrar våra barn. (Ulrica)

Just när det gäller aga så har jag inget bevis för att det agas mer i invandrarfamiljer. Det är något som jag tror. (Carina)

Några av intervjupersonerna tar även upp att när de tittar ut på skolgårdarna och lekplatserna så ser de ibland att föräldrarna slår till sina barn. Vad är det då som gör att de inte arbetar med förebyggande information och diskussion kring de här frågorna? Några av dem tror att de flesta invandrare redan har fått information om lagen:

Jag tror att de vet om att här finns en lag, jag tror att de är ganska upplysta om sina rättigheter när de kommer hit. (Inger)

Om de inte vet om att det är förbjudet i Sverige, så berättar de säkert det (att de använder aga, min anm.). Men eftersom ingen här berättat det, så vet de väl att man inte får. Eller så gör de inte det. (Carina)

I utredningen inför anti-agalagen togs det upp hur viktigt det var med information till invandrare så tidigt som möjligt. Men det poängterades också att det inte bara räckte med information utan det var även viktigt med möjligheter till diskussioner om barnuppföstran och aga-frågor. Det var här som föräldrautbildningarna spelade en stor roll (SOU 1978:10, s28). Att använda lagen som ett **pedagogiskt hjälpmedel** i förebyggande syfte är inget som verkar tilltala intervjupersonerna.

Jag går ju inte in bland föräldrarna som fått permanent uppehållstillstånd och börjar prata om de svenska lagarna! Det gör jag inte! (Birgitta)

Hon såg det som otänkbart att informera om lagen och såg lagen som en bland alla andra lagar. Att anti-agalagens syfte inte är att straffa föräldrar utan istället vara ett stöd för de som arbetar med dessa frågor, verkar inte ha någon betydelse. Några tar även upp dagis som en viktig plats att uppmärksamma dessa frågor på.

De flesta är ju ändå inom dagis. Där är ju ändå en viss uppsikt över barnen. Barnen kan ju sedan kanske själva förklara om de blir slagna eller så. (Inger)

På dagis ser de barnen under en längre tid och har även en närmare kontakt med dem än BVC har, anser intervjupersonerna. I några undersökningar om varför BVC inte upptäcker fler misshandelsfall hos barn, har dessa förklaringar dykt upp. Att det oftast är i en avgränsad situation som BVC-personal träffar barn och föräldrar och att de inte träffar dem så ofta när barnen blir äldre (Lagerberg, 1998, s245; Lundén, 1998, s15). Att dessa skäl spelar roll tog även mina intervjupersoner upp och kanske spelar de även en viss roll i det förebyggande arbetet mot aga.

Såvida det inte syns på barnet, så är det helt upp till föräldrarna vad de behagar berätta för oss här. (Carina)

Vi ser i regel barnet på föräldrarnas villkor. Om det är något man vill dölja så kommer man kanske inte ner på BVC just den dagen, när man ska ta barnet naket. (Ulrica)



Vissa undersökningar har också visat att det kan upplevas som mycket känsligt att misstänka föräldrarna och även att det väcks starka känslor av att se barn som far illa. I sitt arbete på BVC är man van vid att lita på föräldrarna och ha en nära relation, och då kan det uppstå en annorlunda situation om man ska ifrågasätta dem istället (Lundén, 1998, s14; SOU 2001:72, s261; SOU 2001:18, s74). Detta har kanske en viss betydelse för varför det är svårt att arbeta förebyggande, det känns som om man misstänker invandrarföräldrarna genom att ta upp det.

Jag tycker inte att man ska vara sådana pekpinnar heller, faktiskt. Om man ändå, klart man ska se till så att barn inte far illa givetvis, men man ska inte heller ifrågasätta allt. (Kerstin)

Ibland kan man känna att man kommer vissa föräldrar nära på ett annat vis än andra. Att man kanske då när man börjar misstänka någonting, kan jag tänka mig att man hamnar i en konstig situation. (Ulrica)

Det är även betydelsefullt att inte förlora kontakten med familjen och att få veta hur det går sedan (SOU 2001:18, s73; Lagerberg, 1998, s243). Att ta upp äga kan kanske skrämja bort föräldrarna. En av barnsjuksköterskorna säger så här:

Det gäller ju att gå försiktigt fram, med de svenska också. Annars kan man trampa dem på tårna och då kommer de kanske aldrig tillbaka. (Birgitta)

En annan faktor som också kan ha betydelse är att barnhälsovården ofta varit inriktad på medicinska frågor (SOU 2001:72, s313). Det kan vara svårt att arbeta mera med sociala och psykologiska områden, som äga och uppfostringsmetoder kan anses vara. Detta tänkte jag på när tolk och språksvårigheter kom upp under intervjun och som jag skrev om i kapitel 3.1.2.

Givetvis ha tolk när det är läkarbesök och annat. Men kommer de bara hit och väger, så oftast är det inte så stora frågor de har utan: vad är vikten? Vad är längden? /.../ Lite allmänna råd om amning och så, det klarar man av med gester och sådant. (Carina)

Jag har inte tolk mer än när det behövs t ex vid läkarbesök, pratar om speciella saker, det kan vara mat åt de små barnen. Då måste man använda tolk. (Birgitta)

Här kan man se att det är de medicinska frågorna och besöken hos läkaren som anses vara viktiga. I SOU-rapporten (1997:161) om föräldrautbildningar togs det upp att de medicinska och fysiologiska frågorna överbetonades i utbildningarna (s105). Detta kan ha betydelse för hur kommunikationen blir mellan barnsjuksköterska och förälder. Med hjälp av teckenspråk och gester kan det nog bli svårt att förklara vad som menas med att slå, vad föräldrarna kan göra istället och alla de andra områdena som jag tagit upp i de föregående kapitlen.

## **6. SLUTDISKUSSION**

Att arbeta förebyggande mot aga på BVC är inget som intervjupersonerna uppger att de gör. De tror att föräldrar från andra kulturer har en annorlunda syn på barnuppfostran, men tror att de redan vet om att aga är förbjudet i Sverige. Varför anti-agalagen inte används förebyggande kan bero på mycket. Några faktorer som kan spela in är t ex att det är ett känsligt område och att BVCs arbete ofta är inriktat på medicinska och fysiska frågor. När BVC-personalen själva sett aga eller föräldrarna tagit upp det, så har däremot lagen känts som ett stort stöd. Men även andra faktorer som hur barnet upplever agan, barns rättigheter och alternativa uppfostringsmetoder togs upp för att få föräldrarna att sluta slå. Att arbeta med att påverka föräldrar från andra kulturer väcker både strategiska och etiska frågor. Inom det strategiska området tog BVC-personalen upp språket, kunskap om kulturer och olika tolkningssätt som viktiga faktorer att tänka på. De etiska frågorna handlade mycket om *hur* man påverkade föräldrarna, bemötandet och respekten var viktig. Däremot resonerade BVC-personalen inte så mycket om rätten till självbestämmande och kulturella värderingar.

Jag tycker att diskussionen mellan kulturella och individuella rättigheter är väldigt intressant. Det första man tänker på är att det naturligtvis är rätt att tycka och tänka som man vill och att det är viktigt att respektera andra kulturer. Att utgå från att det man själv tycker är rätt ska gälla för alla, känns som en ganska motbudande tanke. Men om jag funderar vidare så väcks tankar om det finns några omständigheter då kulturella rättigheter, eller i ett vidare perspektiv, människans självbestämmande kan inskränkas. För i nästan alla samhällen och i alla tider har det funnits vissa regler som människorna måste rätta sig efter. För att mitt eget självbestämmande ska respekteras så bör andras självbestämmande också respekteras. Om det är p g a egenintresse, att om jag respekterar andra så respekterar de mig eller om det är en etisk princip kan variera.

Finns det tillfällen då det inte bara är t ex själva språket och kulturberedskapen som är olika, utan också när de grundläggande värderingarna står så långt ifrån varandra att det inte går att mötas? För om det inte alls fanns några gemensamma beröringspunkter så skulle en kommunikation inte vara möjlig, tror jag. För vad skulle diskussionen utgå ifrån? Om t ex inte det goda skulle vara något att sträva efter, då hade det ingen betydelse vad som var gott! Jag tycker därför att det även är viktigt att ta upp likheterna mellan människor, över alla sorters gränser, när det handlar om sådana här frågor. da Silva (1993) skriver om de faktorer som gynnar en kulturdiallog, de principer som finns hos nästan alla och har funnits i nästan alla samhällen under tidens gång. Sådana principer som att t ex bevara livet och lindra lidandet,

göra det goda och undvika det onda (s65). Ibland kan det kännas övermäktigt när det finns så mycket som kan gå fel i ett kulturmöte. Är det verkligen möjligt att kommunicera? Det tror jag att det är och det är lika viktigt att tänka på det som förenar som det som skiljer. När det handlar om att förstå och kanske även påverka andra människor, både om det är över kulturgränserna eller i andra fall, så är det viktigt att tänka på de likheter som finns och bygga utifrån dessa.

I arbetet mot barnaga tror jag att det viktigaste är att utgå från att föräldrarna gör det som är det bästa för barnet och att de vill barnet allt gott. Däremot är det i betydelsen vad som är bäst och vad som är gott som svårigheterna att mötas ligger. Arnstberg (1991) skrev om kulturers helighet, som jag tidigare tagit upp i arbetet. Han skrev även att kulturer har en speciell ordning som utesluter t ex kriminalitet och barnmisshandel. I det sammanhanget gör han en parantes där han påpekar att man bör skilja mellan barnmisshandel och aga (s82). Men det är ju just detta som är problemet. Vad som är aga eller barnmisshandel är ju kulturellt definierat! Det finns nog ingen kultur som tycker att det är något bra och gott att misshandla ett barn. Men det är var gränsen går och varför den ska dras just där, som problemen uppstår.

Något jag även funderat på under arbetets gång är de "kulturer" som finns inom en kultur. Som t ex att jag har en viss bakgrund med en socionomutbildning och träder in på ett område som BVC. Ett område som jag inte visste så mycket om innan uppsatsarbetet och där personalen har en annan utbildningsbakgrund än den jag har. Hur påverkar detta mina försök att förstå, tolka och analysera personalens uppfattningar och erfarenheter? Det som intervjupersonerna tycker är självklart och naturligt gör kanske inte jag. Eller tvärtom, att jag tar upp sådant som de inte har tänkt på. Det finns alltid risk att vi missförstår varandra, både medvetet och omedvetet. Men det finns inte bara nackdelar med det. Det kan vara bra att gå över "gränserna", att ifrågasätta självklarheter. Det kan leda till att det blir en förändring, det som var självklart visar sig kanske inte vara så självklart. Eller så fortsätter man som förut, men istället med en genomtänkt och medveten strategi bakom. Och det är en stor förändring ändå, tycker jag.

Det är nog det som gör det så spännande och intressant med att möta andra människor som inte tänker och tycker som man själv gör. Att upptäcka andra värderingar och tankesätt, men även att gå på upptäcktsfärd hos sig själv. För det leder också till att de egna uppfattningarna och tankesätten sätts under förstoringsglas. I dessa fall kan det också leda till att beteenden och tankar ändras. Efter en tid förstår man inte hur man tänkte då. Men vissa saker behåller vi,

men mera medvetna om att vi gör på ett speciellt sätt och varför vi gör det. Därför är kulturer något som ändrar sig hela tiden eftersom människorna förändras. Genom att fundera, diskutera och mötas utifrån ett ödmjukt sätt så kan allting hända. Under vägens gång kan det kännas frustrerande, men även roligt.

Jag skulle vilja avsluta genom att ta upp en berättelse från 1970-talet som utspelade sig på Grönland. Det handlar om en dansk ledare på ett daghem på Grönland. Ett land där jakten är en mycket betydelsefull del av kulturen, som vi kommer att märka i berättelsen. Under åren som gick blev den danska ledaren mer och mer osäker på vad det var hon egentligen gjorde där, vad hon lärde barnen och hur det upplevdes.

En ung mor, låt oss kalla henne Marianne, skulle hämta sin 4 1/2 åriga son, Pavia. När de skulle gå, ville inte Pavia följa med, och han ville att mamman också skulle stanna kvar. Han stampade i marken och stretade emot. Å ena sidan vill man gärna komma därifrån, men å andra sidan så har man inte lust att släpa iväg på en tjutande och omöjlig unge. Så Pavias mamma gjorde som säkert många andra hade gjort före henne. Hon vände sig om och började gå, och sa: Nu går jag; Pavia, så får du klara dig själv! Hon var säker på, att Pavia skulle följa med av sig själv.

Men vad hände då?

Jo, Pavia plockade upp en sten från marken och kastade den efter sin mamma, som han träffade i ryggen. Nu, tänkte ledaren för daghemmet, att nu händer nog något. Nu går det illa för Pavia. Men nej, nej. Marianne vände sig om mot Pavia. Sprang fram till honom med ett stort leende och utsträckta armar, och sa: oh, Pavia, vad du var duktig! Så långt, och i första kastet! Det måste vi hem och berätta för pappa. Du kan tro att han blir stolt och glad! Idyllen var återupprättad och Marianne och Pavia gick glada hem för att berätta om Pavias stora bedrift.

Men daghemsledaren, ja hon stod kvar och gapade, ännu mera osäker på vad hon skulle lära de grönländska daghemsbarnen än hon varit förut (Gullestrup, 1992, s13f; min översättning).

## **7. KÄLLFÖRTECKNING**

### Litteratur:

\*Angel, Birgitta & Hjern, Anders (1992) *Att möta flyktingbarn och deras familjer*. Lund: Studentlitteratur.

\*Arnstberg, Karl-Olov (1991) "Kultur och kulturvariation" i Daun, Å. & Ehn, B. (red.): *Blandsverige. Kulturskillnader och kulturmöten*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.

\*Aurelius, Göran, Blondell, Inger m.fl. (1986) *Föräldrautbildning i ett mångkulturellt samhälle – FIMS – kulturmöten i vården*. Stockholms Läns Landsting: Omsorgsnämnden. 2:a upplagan.

- \*Bartholdson, Örjan (2001) *Corporal punishment of children and change of attitudes – a cross cultural study*. Stockholm: Save the Children.
- \*Bartley, Kristina (1998) *Barnpolitik och barnets rättigheter*. Göteborgs universitet: Sociologiska institutionen.
- \*da Silva, Antonio (1993) "Invandrades möte med sjukvård är en människosynfråga" i Freyne – Lindhagen, M. (red.): *Kulturmöten – en människosynfråga*. Höskolan i Örebro: Forum för invandring och kultur.
- \*Davis, Philip W. (1999) Corporal punishment cessation. *Journal of Interpersonal Violence*, 14:5, 492-511 (Tagits ur ELIN, den 26 april 2002)
- \*Durrant, Joan E. (2000) *A generation without smacking: The impact of Sweden's ban on physical punishment*. London: Save the Children.
- \*Edfeldt, Åke W (1985) *Aga – fostran till våld*. Stockholm: Proprius.
- \*Ehn, Billy (1992) *Det ottydliga kulturmötet. Om invandrare och svenskar på ett daghem*. Malmö: Gleerups.
- \*Gullestrup, Hans (1992) *Kultur, kulturanalyse og kulturetik – eller hvad adskiller og forener os?* Danmark: Akademisk Forlag.
- \*Hagelin, E., Magnusson, M. & Sundelin, C. (red.) (2000) *Barnhälsovård*. Stockholm: Liber AB. 3:e upplagan
- \*Hammarberg, Thomas (2000) *Mänskliga rättigheter – Konventionen om barnets rättigheter*. Stockholm: Utrikesdepartementet. 2:a upplagan.
- \*Hindberg, Barbro (2001) *Ending corporal punishment*. Stockholm: Ministry of Health and Social Affairs and Ministry of Foreign Affairs.
- \*Lagerberg, Dagmar & Sundelin, Claes (2000) *Risk och prognos i socialt arbete med barn. Forskningsmetoder och resultat*. Stockholm: Förlagshuset Gothia.
- \*Lagerberg, Dagmar (1998) *Barn som far illa – ett dilemma för barnhälsovården?* Uppsala: Akademiska Barnsjukhuset.
- \*Lagerberg, Dagmar (1982) *Du skall icke slå. Om fysisk och psykisk misshandel av barn*. Vällingby: Liber Förlag.
- \*Lundén, K., Broberg, A. & Borres, M. (1998) *Hur vanligt är det att förskolepersonal och BVC-sjuksköterskor oroar sig för att barn far illa: En jämförelse mellan tre olika stadsdelar i Göteborgs kommun*. Rapport från psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet. Nummer 3.
- \*Mosesson, Mats (1998) "Intervention" i Denvall, V. & Jacobson, T. (red.): *Vardagsbegrepp i socialt arbete. Ideologi, teori och praktik*. Stockholm: Norstedts.
- \*Newell, Peter & Hammarberg, Thomas (2000) "The right not to be hit" i Petrén, A. & Himes, J. (red.): *Children's rights. Turning principles into practice*. Sweden: Save the Children.
- \*Nilsson, Nils-Erik & Lund, Kjell (1992) *Förälder i nytt land*. Solna: Naturia Förlag AB.
- \*Olsson, Erik (1999) "Internationell migration och etniska relationer i socialt arbete – svensk diskurs" i Sundbärg, B. (red.): *Socialt arbete med etniska minoriteter. En litteraturöversikt*. Stockholm: Liber AB.
- \*Petrén, Alfild & Hart, Roger (2000) "The Child's Right to Development" i Petrén, A. & Himes, J. (red.): *Children's rights. Turning principles into practice*. Sweden: Save the Children.
- \*SOU 1978:10 *Barnets rätt. 1. Om förbud mot aga*. Stockholm: Liber förlag.
- \*SOU 1997:161 *Stöd i föräldraskapet*. Stockholm: Fritzes.
- \*SOU 2001:18 *Barn och misshandel. En rapport om kroppslig bestraffning och annan misshandel i Sverige vid slutet av 1900-talet*. Stockholm: Fritzes.
- \*SOU 2001:72 *Barnmisshandel. Att förebygga och åtgärda*. Stockholm: Fritzes.
- \*Soydan, Haluk (1999) "En värdering av den genomgångna litteraturen." i Sundbärg, B. (red.): *Socialt arbete med etniska minoriteter. En litteraturöversikt*. Stockholm: Liber AB.
- \*Sjögren, Annick (1993) *Här går gränsen. Om integritet och kulturella mönster i Sverige och Medelhavsområdet*. Arena.
- \*Svenning, Conny (1999) *Metodboken. Samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling*. Höör: Lorentz Förlag. 3:e upplagan

#### Övriga källor:

- \*SCB (2000) Årsbok för Sveriges kommuner. Örebro: Statistiska centralbyrån.
- \*Malmöbor med utländsk bakgrund, januari 2001. Malmö Stadskontor: Strategisk utveckling.

## **BILAGA 1**

### Intervjuguide

### **Allmänt**

- Arbetserfarenhet och arbetsuppgifter
- Uppfostring – misshandel
- Åga ur kulturell synvinkel

### **Mötet**

- Första kontakten, enskilt, föräldragrupper
- Förebyggande arbete

### **Svårigheter och möjligheter**

- Föräldrarnas bakgrund, t ex ursprungsland, erfarenheter, utbildning
- Språket – symboler, gester
- Kulturell kunskap

### **Praktiska arbetet**

- Stöd, t ex lagtext, erfarenhet
- Metoder, t ex diskussion, alternativa uppfostringsmetoder, nätverket
- Anmälningsskyldighet

### **Personlig påverkan**

- Egna upplevelser, värderingar